

Sakkizinchisi Yettitasidandir — Birinchi Raqam

Millerning Ikki Rimi

Jeff Pippenger

2023-09-13

Uilyam Miller o‘zining bashoratli xabarini vayron qiluvchi ikki hokimiyatning tuzilmasiga asosladi; u ularni butparast Rim va papalik Rimi deb to‘g‘ri aniqladi.

“William Miller o‘z germeneytikasini qo‘llar ekan, turli apokaliptik parchalarda Xudoning xalqi bilan ularning dushmanlari o‘rtasidagi qarama-qarshilikning takrorlanib turadigan mavzusini payqadi. U asrlar davomida Xudoning xalqini quvg‘in qilgan kuchlarni tahlil qilar ekan, ikki makruh narsa tushunchasini ishlab chiqdi; bular butparastlik (birinchi makruh narsa) bo‘lib, jamoatdan tashqaridagi quvg‘inchi kuchni ramziy ifodalar edi, va papalik (ikkinchi makruh narsa) bo‘lib, jamoat ichidagi quvg‘inchi hokimiyatni ifodalar edi. Keyingi bashoratga oid talqinlarining aksariyatini aynan shu ikki makruh narsa motivi tavsiflab turardi.” P. Gerard Damsteegt, *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission*, 22.

Adventizm ilohiyotchilari Millerning bashoratni tatbiq etish tizimi butparastlik va papalikning vayron qiluvchi ikki hokimiyati bo‘lganini tan oladilar, garchi ular buni faqat Millerchilar tarixining tahlili sifatida, Xudo tomonidan unga berilgan haqiqat sifatida emas, deb hisoblasalar ham.

“Xudo O‘z farishtasini Muqaddas Kitobga ishonmagan bir dehqonning yuragiga ta’sir etish, uni bashoratlarni tadqiq etishga yo‘llash uchun yubordi. Xudoning farishtalari o‘sha tanlangan kishini qayta-qayta ziyorat qilib, uning fikrini yo‘naltirdilar va Xudoning xalqiga doimo qorong‘i bo‘lib kelgan bashoratlarni uning idrokiga ochdilar. Haqiqat zanjirining boshlanishi unga berildi va u bo‘g‘indan bo‘g‘inga qadar izlashga yo‘naltirildi, toki u Xudoning Kalomiga hayrat va tahsin bilan boqadigan bo‘ldi. U yerda u haqiqatning mukammal bir zanjirini ko‘rdi. Ilhomlanmagan deb hisoblagan o‘sha Kalom endi uning nigohi oldida o‘zining go‘zalligi va ulug‘vorligi bilan ochildi. U Muqaddas Yozuvning bir qismi boshqasini sharhlashini ko‘rdi, va bir oyat uning idrokiga yopiq bo‘lganda, Kalomning boshqa qismida uni izohlovchi narsani topdi. U Xudoning muqaddas Kalomiga quvonch bilan hamda eng chuqur hurmat va muqaddas qo‘rquv bilan qaradi.” Ilk asarlar, 230.

“Uning farishtasi” Oqsoch opa tomonidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri Jabroil deb aniqlangan.

“Farishtaning: «Men Xudoning huzurida turuvchi Jabroilman», degan so‘zlari uning samoviy saroylarda yuksak sharaflari mavqega ega ekanini ko‘rsatadi. U Doniyorning huzuriga xabar bilan kelganida shunday degan edi: «Bu ishlarda menga yordam beruvchi hech kim yo‘q, faqat sizning Amir-ingiz Mikoil [Masih] bordir». Doniyor 10:21. Vahiy kitobida Najotkor Jabroil haqida shunday deydi: «Uni O‘z farishtasi orqali quli Yuhannoga yuborib, ayon qildi». Vahiy 1:1. Va farishta Yuhannoga shunday e’lon qildi: «Men sening va payg‘ambar bo‘lgan birodarlaringning hamkasb quliman». Vahiy 22:9, R.V. Qanday ajoyib fikr — Xudoning O‘g‘liga sharafta eng yaqin turuvchi farishta aynan gunohkor insonlarga Xudoning niyatlarini

ochib berish uchun tanlangandir.” “Asrlar orzusi”, 99.

“Xudoning O‘g‘liga sharafta eng yaqin turadigan farishta Xudoning niyatlarini William Millerning ongiga ochib berish uchun tanlangani — naqadar ajoyib fikr.” Xalqiga Xudo tomonidan “doimo qorong‘i” bo‘lib kelgan bashoratlarni tushunishda unga yo‘l-yo‘riq bergan faqat Jabroil emas, balki ko‘plikdagi farishtalar ham edi. Jabroil va boshqa farishtalar Millerni Muqaddas Kitob bo‘ylab Ibtidodan boshlab izchil ravishda yetakladilar. Shu sababli u Daniel kitobi sakkizinchi bob, o‘n to‘rtinchi oyatdagi ikki ming uch yuz kunlik bashoratga yetaklanishidan ancha oldin, Muqaddas Kitobdagi eng uzun vaqt bashoratiga, ya‘ni Leviticus yigirma oltidagi “yetti vaqt”ga (ikki ming besh yuz yigirma yil) yetaklandi.

“Shundan so‘ng men o‘zimni ibodatga va Kalomni o‘qishga bag‘ishladim. Men barcha oldindan shakllangan qarashlarimni chetga surishga, Muqaddas Yozuvni Muqaddas Yozuv bilan sinchiklab qiyoslashga hamda uni muntazam va uslubiy tarzda o‘rganishga qat‘iy ahd qildim. Men Ibtidodan boshladim va oyat-bay-oyat o‘qidim, turli parchalarning ma‘nosi shunday ochilmaguncha tezroq ilgarilamadimki, natijada har qanday ramziylik yoki ziddiyatlar borasida menda hech qanday noqulaylik qolmasin. Qachonki men biror mavhum narsaga duch kelsam, uni barcha aloqador parchalar bilan qiyoslashni odat qildim; va CRUDEN yordamida, mavhum bo‘lakdagi asosiy so‘zlardan birortasi uchraydigan Muqaddas Yozuvning barcha matnlarini tekshirdim. So‘ngra har bir so‘zga matn mavzusiga nisbatan tegishli o‘rnini berib, agar mening qarashim Muqaddas Kitobdagi barcha aloqador parchalar bilan uyg‘unlashsa, u endi qiyinchilik bo‘lib qolmas edi. Shu tariqa men Muqaddas Kitobni, uni ilk bora boshdan-oyoq o‘qib-o‘rganishim davomida, qariyb ikki yil mobaynida tadqiq qildim va u o‘zining o‘zi sharhlovchisi ekaniga to‘la qanoat hosil qildim. Men shuni topdimki, Muqaddas Yozuvni tarix bilan qiyoslash orqali barcha bashoratlar, ular qanchalik amalga oshgan bo‘lsa, so‘zma-so‘z amalga oshgan; Muqaddas Kitobdagi turli timsollar, isti‘oralar, masallar, o‘xshatishlar va hokazolar yo o‘zlarining bevosita bog‘lanishida izohlangan, yoki ular ifodalangan istilohlar Kalomning boshqa qismlarida ta‘riflangan bo‘ladi, va shunday izohlangach, ular ana shu izohga muvofiq so‘zma-so‘z tushunilishi lozim. Shu tariqa men Muqaddas Kitob oshkor qilingan haqiqatlar tizimi ekaniga qanoat hosil qildim; bu haqiqatlar shu qadar ravshan va sodda tarzda berilganki, hatto ‘yo‘ldan o‘tuvchi odam, garchi nodon bo‘lsa ham, unda adashmaydi.’ ...”

“Muqaddas Yozuvlarni yanada chuqurroq tadqiq etish natijasida men shunday xulosaga keldimki, g‘ayriyahudiylar hukmronligining yetti zamonini yahudiylar Manashe asirligi paytida mustaqil xalq bo‘lishdan to‘xtaganlarida boshlanishi kerak edi; eng ishonchli xronologlar buni miloddan avvalgi 677-yilga nisbat beradilar; 2300 kun esa eng ishonchli xronologlar miloddan avvalgi 457-yildan boshlab sanagan yetmish hafta bilan boshlanadi; va Doniyor kitobi yettinchi bob, o‘n birinchi oyatda zikr etilgan kundalikning olib tashlanishi hamda vayron qiluvchi jirkanchlikning o‘rnatilishi bilan boshlanuvchi 1335 kun, butparastlik jirkanchliklari olib tashlanganidan keyin papalik hukmronligining o‘rnatilishidan boshlab sanalishi kerak edi va men murojaat qila olgan eng ishonchli tarixchilarga ko‘ra, bu taxminan milodiy 508-yildan boshlab sanalishi lozim edi. Bu bashoratli davrlarning barchasini, eng ishonchli xronologlar ular ravshan tarzda sanalishi kerak bo‘lgan voqealar uchun belgilagan turli sanalardan hisoblaganda, ularning hammasi bir vaqtda, taxminan milodiy 1843-yilda nihoyasiga yetardi.

Shunday qilib, 1818-yilda, Muqaddas Yozuvlarni ikki yil davomida o'rganishimning nihoyasida, men shu tantanavor xulosaga keldimki, o'sha vaqtdan taxminan yigirma besh yil ichida hozirgi holatimizga oid barcha ishlar yakuniga yetadi..." Uilyam Millerning "Apology and Defense" asari, 6, 12.

Birinchi bor eslatish qoidasi shuni belgilaydiki, birinchi bo'lib eslatilgan narsa eng katta ahamiyatga egadir, va Vahiy kitobining birinchi bobi, birinchi oyatida birinchi bo'lib eslatilgan narsa — Otoning qo'llaydigan aloqa jarayonidir: U xabarni Isoga beradi, Iso esa uni O'z farishtasiga beradi, u esa uni bir payg'ambarga yetkazadi, so'ngra u buni yozib, jamoatlarga yuboradi. Adventizm Uilyam Millerning ishini va kashfiyotlarini rad etganida, ular nafaqat o'z poydevorlarini rad etdilar, balki Millerni o'z tushunchalariga olib kelgan aynan o'sha aloqa jarayonining o'zini ham rad etdilar; va ular sinov muddati yopilishidan sal avval ochib beriladigan Iso Masihning Vahiysini insonlar tushunishi uchun yagona yo'l bo'lgan jarayonni ham rad etdilar.

Miller Levilar 26-bobdagi yetti zamon miloddan avvalgi 677-yilda boshlanganini tushunishga yetaklandi. Faqat 1856-yilgagina Rabbiiy Hiram Edsondan foydalanib, yetti zamonning tarqatib yuborilishi Isroilning shimoliy o'n qabilasiga qarshi ham amalga oshirilganini aniqlattirdi. Rabbiiy yetti zamon haqidagi tushunchani Millerning yetti zamon borasidagi poydevoriy kashfiyoti bilan muvofiq holda, ammo undan ancha ilgarilatib rivojlantirishga urinayotgan edi. Ammo 1856-yilda Hiram Edson taqdim etgan nur sirli tarzda nihoyasiga yetdi, chunki turkumdagi sakkizinchi maqola o'sha paytda Review and Herald muharriri bo'lgan James White ning: "Davomi bor", degan so'zlari bilan tugagan edi. U "davom ettirilishi" kerak edi, biroq faqat 2001-yil 11-sentabrdan keyingina, Rabbiiy O'z xalqini "qadimiy yo'llar"ga va oxir-oqibat Hiram Edson qalamiga mansub tugallanmagan maqolalar turkumiga yetaklaganida, bu amalga oshdi.

Biz hozir buyuk umidsizlikdan ko'p o'tmay boshlangan isyon masalasini ko'rib chiqayotganimiz yo'q; balki shuni ta'kidlash uchungina aytyapmizki, garchi Miller Levilar yigirma oltinchi bobdagi "yetti vaqt"ga yetaklangan bo'lsa-da, Rabbiiy bu mavzu bo'yicha Millerning asosiy tushunchasidan tashqari, "yetti vaqt" haqidagi dastlabki anglashni yanada kengaytirishni niyat qilgani ravshandir. U 1844-yil 23-oktabrda Masihning Eng Muqaddas Joyga kirayotganini ko'rsatgan vahiy uchun ilgari tanlagan o'sha tarixdagi ayni xizmatkor — Hiram Edsonni tanladi.

Shuning uchun men adventist ilohiyotchining so'zlaridan foydalanib, Millerning barcha bashoriy qo'llanishlari uchun asos bo'lgan tuzilma uning Doniyor kitobida "doimiy" (butparastlik) sifatida ifodalangan, va u doimo "gunoh" yoki "jirkanchlik" bilan bog'langan ikki vayron qiluvchi hokimiyat haqidagi tushunchasiga tayanganini e'tirof etdim; bu ikkisi ham papalikning vayron qiluvchi hokimiyatining turli jihatlarini ifodalaydi. Rim hokimiyatlari haqidagi Millerning asosiy tushunchasi u ifodalagan tarixdan buyon ancha kengaydi.

Xudoning farishtalari, jumladan Jabroil, Millerni u e'lon qilgan tushunchalarga yo'naltirdilar. Bu tushunchalar u e'lon qilgan bashoratlarni, u qo'llagan Muqaddas Kitobni talqin qilish qoidalarini, shuningdek bashoratlarni to'g'ri tartibga solishiga imkon bergan asosni ham o'z ichiga olardi. Millerga Doniyorda tilga olingan vayron qiluvchi ikki hokimiyat butparast Rim va papalik Rimi ekanligi haqidagi asos berildi. "Future for America" esa ajdarho, hayvon va soxta payg'ambar

bo'lgan vayron qiluvchi uch hokimiyat haqidagi asosga yo'naltirildi.

Va men ajdahoning og'zidan, maxluqning og'zidan va soxta payg'ambarning og'zidan baqalarga o'xshash uch nopok ruh chiqqanini ko'rdim. Chunki ular mo'jizalar ko'rsatadigan jinlar ruhlaridir; ular butun yer yuzi va dunyo podshohlari oldiga chiqib, ularni Qodir Xudoning o'sha buyuk kunidagi jangga to'plash uchun boradilar. Vahiy 16:13, 14.

Amerikaning kelajagi uchun asos Millerning ishiga qurilgandir, ammo uning ishi to'xtagan joydan ham nariga o'tadi. Adventizm uning asosidan voz kechib, murtad protestantizm va Rimning ilohiyotiga qaytdi. Doniyor kitobida boshlangan o'sha bashorat chizig'i Vahiy kitobida davom ettiriladi.

“Vahiy muhrlangan kitobdir, biroq u ayni paytda ochilgan kitob hamdir. Unda bu yer tarixining so'nggi kunlarida sodir bo'lishi kerak bo'lgan ajoyib voqealar qayd etilgan. Bu kitobning ta'limotlari aniqdir, sirli va tushunarsiz emas. Unda Doniyolda bo'lgani kabi ayni bashorat yo'nalishi davom ettiriladi. Xudo ayrim bashoratlarni takrorlagan, shu tariqa ularga ahamiyat berilishi kerakligini ko'rsatgan. Rabbiiy katta ahamiyatga ega bo'lmagan narsalarni takrorlamaydi.” Manuscript Releases, 9-jild, 8.

Miller Vahiy kitobidagi bashoratlarni anglay olmadi, chunki Doniyor kitobida shunchalik aniq belgilab berilgan butparastlik va papalikning silsilasi Vahiy kitobida bashoratli tarix sahnasiga keyin kirib keladigan navbatdagi quvg'inchilik hokimiyatni ham o'z ichiga oladigan tarzda kengaytiriladi.

“Butparastlik orqali, so'ngra esa Papalik orqali Shayton ko'p asrlar davomida Xudoning sodiq guvohlarini yer yuzidan yo'q qilib tashlash maqsadida o'z qudratini ishga soldi. Butparastlar ham, papachilar ham ayni o'sha ajdaho ruhi bilan boshqarilar edilar. Ular faqat shunda farq qilar edilarki, Papalik, Xudoga xizmat qilayotgandek ko'rinish berib, yanada xavfliroq va shafqatsizroq dushman edi. Rimchilik vositasi bilan Shayton dunyoni asir qilib oldi. Xudoning deb e'tirof etilgan jamoati ham ushbu aldov saflariga sweptirib kiritildi, va ming yildan ortiq vaqt davomida Xudoning xalqi ajdahoning g'azabi ostida azob chekdi. Papalik esa o'z kuchidan mahrum etilib, ta'qibni to'xtatishga majbur bo'lganida, Yuhanno ajdahoning ovozi takrorlaydigan va o'sha shafqatsiz hamda kufrona ishni davom ettiradigan yangi bir hokimiyatning ko'tarilib kelayotganini ko'rdi. Jamoat va Xudoning qonuniga qarshi urush olib boradigan oxirgi hokimiyat bo'lgan bu kuch qo'zichoqnikiga o'xshash shoxlari bor bir hayvon bilan ramziy ifodalangan edi. Undan oldingi hayvonlar dengizdan chiqqan bo'lsa, bu biri yerdan chiqdi; bu esa ramz qilingan xalqning tinch yo'l bilan yuksalganini bildiradi. “Qo'zichoqnikiga o'xshash ikki shox” Amerika Qo'shma Shtatlari hukumatining ikki asosiy tamoyili — respublikachilik va protestantlikda ifodalangan fe'l-atvorini juda yaxshi aks ettiradi. Ana shu tamoyillar millat sifatidagi qudratimiz va ravnaqimizning siridir. Dastlab Amerika qirg'oqlarida panoh topganlar papachilikning mutakabbir da'volari va podshohona boshqaruv zulmidan xoli bir mamlakatga yetib kelganlaridan quvondilar. Ular fuqaroviy va diniy erkinlikning keng poydevori ustiga hukumat barpo etishga qaror qildilar.

“Ammo bashoratli qalamning qat'iy chizgilari bu osoyishta manzarada bir o'zgarishni namoyon etadi. Qo'zichoqnikiga o'xshash shoxli hayvon ajdahoning ovozi bilan gapiradi va

‘uning oldida birinchi hayvonning butun hokimiyatini ishlatadi.’ Bashorat shuni e’lon qiladiki, u yer yuzida yashovchilarga hayvon uchun bir tasvir yasashlarini aytadi va u ‘kichik-katta, boy-kambag‘al, ozod-qul — hammasiga o‘ng qo‘llariga yoki peshonalariga bir tamg‘a oldiradi; va hech kim hayvonning tamg‘asi, yoki uning nomi, yoxud nomining soniga ega bo‘lmasa, sotib ham, sota ham olmasin.’ Shunday qilib Protestantizm Papalikning izidan boradi.” Signs of the Times, November 1, 1899.

Miller uchun Vahiy kitobining o‘n uchinchi bobidagi dengizdan chiqqan hayvon va yerdan chiqqan hayvon butparast Rim, undan keyin esa papalik Rimini ifodalar edi. Miller, shuningdek, o‘zining bu tushuntirish doirasini Vahiy kitobining o‘n yettinchi bobiga ham tatbiq etishga urindi, ammo papalikning halokatli yarasining tuzalishi, Amerika Qo‘shma Shtatlarining va Birlashgan Millatlar Tashkilotining bashoratdagi roli unga farishtalar tomonidan berilgan ilohiy doiradan tashqarida edi. Uning nazarida Vahiy kitobining o‘n uchinchi bobida yerdan chiqqan hayvon papalik edi.

Miller Zulmat Asrlaridan chiqib kelgan, o‘zlarini protestant deb e’lon qilgan protestantlarning qo‘lidan Protestantizm mantiyasini olib tashlash uchun ishlatilishi lozim bo‘lgan xabarchi edi. Amerika Qo‘shma Shtatlari ajdaho kabi gapiradigan, Respublikachilik demokratiyaga aylanadigan va murtad Protestantizm murtad hukumat bilan birlashib, papalikning suratini tashkil etuvchi jamoat va davlat ittifoqini takrorlaydigan davr uning kunlari uchun hali kelajakda edi. Shu sababdan, u Vahiy kitobini farishtalar orqali o‘ziga berilgan ilohiy qolip ichiga joylashtirishga urindi.

U 1798-yilda Daniyorning sakkizinchi va to‘qqizinchi boblaridagi Ulai daryosi vahiyi muhrdan yechilganda yuzaga kelgan bilimning ortishini tushunish uchun tanlangan edi. Amerika uchun kelajak shundan iborat ediki, u 1989-yilda muhrdan yechilgan, Daniyorning o‘ninchi bobidan o‘n ikkinchi bobigacha bo‘lgan Hiddekel daryosi vahiyini tushunishi kerak edi; o‘sha paytda, Daniyorning o‘n birinchi bobi, qirqinchi oyatida tasvirlanganidek, sobiq Sovet Ittifoqini ifodalovchi mamlakatlar papalik va Qo‘shma Shtatlar tomonidan supurib tashlangan edi.

Farishtalar tomonidan Future for America’ga berilgan asos ajdaho, hayvon va soxta payg‘ambarning uch tomonlama ittifoqi kontekstida bashoratni aniqlash va qo‘llashga asoslangan edi.

“Daniel Xudodan olgan nur ayniqsa mana shu oxirgi kunlar uchun berilgan edi. U Ulay va Xiddekel bo‘ylarida, Shinarning ulug‘ daryolari yonida ko‘rgan vahiyalar hozir amalga oshish jarayonidadir, va oldindan aytilgan barcha voqealar tez orada yuz beradi.” Testimonies to Ministers, 112.

Millerchilar hukmning ochilganini e’lon qilib, birinchi va ikkinchi farishtaning xabarini taqdim etdilar. Amerikaga kelajakda taqdim etiladigan xabar esa uchinchi farishtaning xabaridir.

Men ekdim, Apollos sug‘ordi; ammo o‘shini Xudo berdi. Shunday ekan, na ekan biror narsa, na sug‘organ; balki o‘shini beruvchi Xudodir. Endi ekan bilan sug‘organ birdir; va har kim o‘z mehnatiga yarasha o‘z mukofotini oladi. Chunki biz Xudo bilan birga mehnat qiluvchilarmiz: sizlar Xudoning ekinzorisiz, sizlar Xudoning imoratisiz. Menga berilgan

Xudoning inoyatiga ko‘ra, men dono me‘mor kabi poydevor qo‘ydim, boshqasi esa uning ustiga bino qilmoqda. Ammo har kim uning ustiga qanday bino qilayotganiga ehtiyot bo‘lsin. Chunki qo‘yilgan poydevordan, ya‘ni Iso Masihdan boshqa hech kim boshqa poydevor qo‘ya olmaydi. 1 Korinfliklarga 3:6–11.

Uchinchi farishtaning xabarini to‘g‘ri taqdim etish uchun siz birinchi ikki farishtaning xabarlarini ham taqdim etishingiz kerak, chunki bizga uchinchi xabar birinchi va ikkinchisiz bo‘lishi mumkin emasligi bildirilgan. Birinchi va ikkinchi xabar poydevordir, uchinchi esa tamal toshidir, ammo uchinchi xabar hech qachon birinchi va ikkinchi xabarlarni inkor etmaydi yoki ularga zid bo‘lmaydi. Agar shunday qilsa, u haqiqiy xabar emas.

“Birinchi va ikkinchi xabarlar 1843 va 1844 yillarda berilgan edi, va biz hozir uchinchi xabarning e‘loni ostidamiz; ammo uchala xabar hamon e‘lon qilinishi kerak. Ular haqiqatni izlayotganlarga qayta bayon etilishi hozir ham avvalgidek zarurdir. Biz qalam va ovoz orqali ushbu e‘lonni yangratmog‘imiz, ularning tartibini hamda bizni uchinchi farishta xabariga olib keladigan bashoratlarning tatbiqini ko‘rsatmog‘imiz lozim. Birinchi va ikkinchisiz uchinchi bo‘lishi mumkin emas. Bu xabarlarni biz dunyoga nashrlar orqali, ma‘ruzalar orqali, bashoratli tarix yo‘nalishida bo‘lib o‘tgan narsalarni va bo‘ladigan narsalarni ko‘rsatib yetkazmog‘imiz kerak.” Selected Messages, 2-kitob, 104, 105.

Millerchilar tarixi bilan bizning tariximiz o‘rtasida juda go‘zal bir kuzatish mavjud. Millerchilar boshlanish edi, biz esa yakunmiz. Ular birinchi va ikkinchi farishtaning xabarlarini taqdim etdilar va ularga muvofiq yashadilar. Biz uchinchi farishtaning xabarini taqdim etamiz. Ularning muhrsiz xabari (Ulai vahiy-si) Doniyol kitobining ikki bobida uchraydi, bizniki esa (Hiddekel vahiy-si) uch bobda uchraydi. Ular birinchi va ikkinchi voylarni aniqladilar hamda ikkinchi voy amalga oshirishining doirasida yashadilar. Biz uchinchi voyning amalga oshishi doirasini aniqlaymiz va unda yashaymiz. Ularning bashoratni tatbiq etish doirasi majusiy Rim (ajdarho) va papalik Rimi (mahluq) edi. Bizning bashoratni tatbiq etish doiramiz esa zamonaviy Rim bo‘lib, u uch qismli mahluq sifatida namoyon bo‘ladi.

Vahiy kitobining o‘n yettinchi bobida papa Rimining yettidan bo‘lgan sakkizinchi ekani haqidagi xususiyatni ko‘rib chiqishni boshlarkanmiz, asosiy tarix davrida Millerchilar Rim haqida nimani tushunganlarini ko‘rib chiqish o‘rinlidir. Uchinchi farishta qo‘shimcha nurga ega bo‘ladi, ammo bu nur hech qachon qaror topgan haqiqatga zid bo‘lmaydi.

Doniyor kitobining ikki, yetti, sakkiz, o‘n bir va o‘n ikkinchi boblari boshqa qudratlar qatorida Rimni ham aniqlab beradi. Biz 1798-yilgacha bo‘lgan davrdagi Rimning ikki bosqichini — butparast va papalik bosqichlarini — Millerning bashoratga oid tatbiqlari uchun asos sifatida ko‘rib chiqmoqdamiz. Miller va ilk kashshoflar Doniyor kitobi o‘n birinchi bob, o‘n to‘rtinchi oyatdagi “sening xalqingning talonchilari” Rimni ifodalaydi, deb aniqlaydilar.

Va o‘sha zamonlarda janub podshohiga qarshi ko‘plar bosh ko‘tarur; xalqing orasidagi zo‘ravonlar ham vahiyda ko‘rilgan narsani bajo keltirish uchun o‘zlarini yuksaltirurlar; ammo ular yiqilurlar. Doniyor 11:14.

Ushbu oyat doirasida e'tiborga olish lozim bo'lgan kamida ikkita muhim jihat bor. Oyatdagi "vahiy" so'zi Doniyor kitobida "vahiy" deb tarjima qilingan ikkita ibroniycha so'zdan biridir. "Vahiy" deb tarjima qilingan ibroniycha so'zlardan biri châzôn bo'lib, u tushni, yoki bashoratni, yoxud vahiyning anglatadi. châzôn so'zi bashoratli tarixni, yoki bir vaqt davrini bildiradi, va u Doniyor kitobida o'n marta uchraydi hamda har safar "vahiy" deb tarjima qilinadi.

"Vahiy" deb tarjima qilinadigan boshqa bir ibroniycha so'z ham mar-eh' bo'lib, "ko'rinish" degan ma'noni anglatadi. Mar-eh' so'zi yakka bir manzarani, vaqtning muayyan bir nuqtasini bildiradi. Ibroniycha mar-eh' so'zi Doniyor kitobida o'n uch marta uchraydi va u olti marta "vahiy", to'rt marta "qiyofa", ikki marta "ko'rinish" va bir marta "xushsurat" deb tarjima qilingan.

Sening xalqingning bosqinchilari Rimni anglatadi va shu bois Doniyor kitobidagi bashoratli "vahiy"ni belgilab beradigan narsa — Rimning bashoratli mavzusidir. Shu sababli, Rimning bashoratli ramz sifatidagi ahamiyatini tushunish muhimdir.

Payg'ambarlik mantiqi shuni talab qiladiki, payg'ambarlik tarixini ifodalovchi "vahiy" so'zi Vahiy kitobida murojaat qilinayotgan ayni o'sha "vahiy"dir, chunki ilhom Daniel va Vahiy bir kitob ekanini, ular bir-birini to'ldirishini, bir-birini mukammallikka yetkazishini va Danielda joylashgan ayni o'sha bashoratlar qatori Vahiy kitobida davom ettirilishini aniqlab beradi. Bashorat Ruhida bayon qilingan bu nuqtalar ushbu maqolalar turkumiga allaqachon kiritilgan, shu bois men ularni yana keltirmayman. Men yana bir nuqtani qo'shaman; bu nuqtani ham biz allaqachon Opa Uaytdan kiritganmiz. Bu nuqta shundan iboratki, Muqaddas Kitobning barcha kitoblari Vahiy kitobida uchrashadi va nihoyasiga yetadi. Danielda topiladigan hamda Rimning bashoratli mavzusi bilan belgilangan payg'ambarlik tarixining "vahiyi" (châzôn), butun Muqaddas Kitob bo'ylab payg'ambarlik tarixining vahiyini ifodalaydi. Muqaddas Kitobning barcha kitoblari Vahiyda uchrashadi va nihoyasiga yetadi, va Xudo hech qachon O'ziga zid kelmaydi. Hech qachon! Agar siz U shunday qilgan deb o'ylasangiz, demak, siz biror narsani noto'g'ri tushunyapsiz. Ayni o'sha ibroniycha so'z (châzôn) Hikmatlar kitobida ham "vahiy" deb tarjima qilingan.

Vahiy bo'lmagan joyda xalq halok bo'ladi; ammo qonunni saqlaydigan baxtlidir. Hikmatlar 29:18.

Bu oyat haqida ko'rib chiqilishi lozim bo'lgan birinchi nuqta shudir. Agar biz Rimni noto'g'ri tushunsak, unda bashoratli tarix manzarasini tiklay olmaymiz. Ana shu haqiqat, aslida, tarix davomida Rimning bashoratli mavzusini barbot qilish uchun soxta ilohiyotni kiritgan iezuitlar va boshqalarning sa'y-harakatlarini belgilab beradi. Rim haqidagi asosiy tushunchani ko'rib chiqar ekanmiz, buni yodda tutishimiz kerak.

"Kalomni anglashda adashib qoladiganlar, antimashihning ma'nosini ko'ra olmaydiganlar, shubhasiz, o'zlarini antimashih tomoniga qo'yadilar. Endi biz uchun dunyo bilan moslashib ketish vaqti emas. Doniyor o'z ulushida va o'z o'rnida turibdi. Doniyor va Yuhanning bashoratlari tushunilishi lozim. Ular bir-birini sharhlaydi. Ular dunyoga har bir kishi tushunishi kerak bo'lgan haqiqatlarni beradi. Bu bashoratlar dunyoda guvohlik bo'lishi kerak. So'nggi kunlarda ularning bajo bo'lishi orqali ular o'zlarini o'zlari izohlab beradi." Kress Collection, 105.

Agar siz masihga qarshi kuchning (Rimning) ma'nosini ko'ra olmasangiz, siz Rimga qo'shilasiz, va bu ogohlantirish Doniyor hamda Vahiy kitoblarini tushuna olish yoki tushuna olmaslik doirasida berilgan. Milleriylar Adventizmning asosiy tushunchasini Rimni aniqlab olishlari ustiga qurdilar. Ular Rim ikki xarob qiluvchi hokimiyat bilan ifodalanganini, ikkalasi ham Rimning bosqichlari ekanini tushundilar, biroq ular tarixda Vahiy kitobida tasvirlanganidek Rimni uch tomonlama ittifoq sifatida ko'ra oladigan joyda emas edilar. Shuning uchun Doniyor Milleriylar bilan ifodalangan poydevordir, Vahiy esa Future for America bilan ifodalangan eng yuqori yakuniy toshdir. Doniyor o'n birinchi bob, o'n to'rtinchi oyatdan yana bir nuqtani aniqlab ko'rsatmoqchimiz.

Miller va kashshoflar Navuxadnazar tushining surati Bobil, Midiya-Fors, Yunoniston va Rim degan to'rtta shohlikni ifodalashini tushungan edilar. Ular to'rtinchi shohlikdan narini ko'ra olmadilar, chunki ular papalik Rimini shunchaki Rimning ikkinchi bosqichi deb tushunganlar va shu sababli to'rtinchi shohlik 1798-yilda yakunlangan, deb hisoblagan edilar. Ularning tarixiy nuqtai nazaridan qolgan yagona bashoratli yo'l belgisi Masihning Ikkinchi Kelishi edi; o'shanda tog'dan kesib olingan tosh suratning oyoqlariga urar edi. Millerchilar butparast Rim bilan papalik Rimi o'rtasidagi bashoratli farqlarni tan olganlar, biroq 1798-yilni Masihning qaytishi bilan muvofiqlashtirishga majbur bo'lganlari uchun ular to'rtta shohlikdan narini ko'ra olmadilar.

“Biz Xudoning muqaddas ishi loy bilan aralashtirilgan temirga ega bo'lgan haykalning oyoqlari bilan ifodalangan zamonga yetib keldik. Xudoning bir xalqi, tanlangan bir xalqi bor; ularning farqlash qobiliyati muqaddas qilinishi kerak, ular poydevor ustiga yog'och, pichan va somon qo'yish orqali nopok bo'lib qolmasliklari lozim. Xudoning amrlariga sodiq bo'lgan har bir jon imonimizning ajralib turuvchi belgisi yettinchi kun — Shabbat ekanini ko'radi. Agar hukumat Shabbat kunini Xudo buyurganidek ulug'lasa, u Xudoning qudratida turar va azizlarga bir marta topshirilgan imonni himoya qilgan bo'lar edi. Ammo davlat arboblari soxta sabbatni qo'llab-quvvatlaydilar va o'z diniy e'tiqodlarini papalikning bu farzandiga rioya qilish bilan aralashtiradilar, uni Egamiz muqaddas qilgan va baraka bergan, inson uni muqaddas saqlashi uchun alohida ajratgan, O'zi bilan O'z xalqi o'rtasida ming avlodgacha belgi qilib qo'ygan Shabbatdan ustun qo'yadilar. Cherkovchilik bilan davlatchilikning aralashtirilishi temir va loy bilan ifodalangan. Bu ittifoq jamoatlarning butun qudratini zaiflashtirmoqda. Jamoatga davlat hokimiyatini berish yomon natijalarni keltirib chiqaradi. Odamlar deyarli Xudoning sabr-toqatining chegarasidan o'tib ketdilar. Ular o'z kuchlarini siyosatga sarfladilar va papalik bilan birlashdilar. Ammo shunday vaqt keladiki, Xudo O'z qonunini bekor qilganlarni jazolaydi, va ularning yovuz ishlari o'z boshlariga qaytadi.”
Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1168.

Vahiy kitobining o'n yettinchi bobi Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklarning oxirgi aniqlanishidir va u yetti shohlik qulaganini hamda sakkizinchi shohlik zamonaviy Rimning uch karra ittifoqi ekanini ko'rsatadi. Agar Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklarga doir birinchi ishora Doniyor kitobining ikkinchi bobi bo'lsa, va bu, albatta, shundaydir; unda oxirgi ishora birinchi ishora orqali tasvirlanishi kerak. Doniyor kitobining ikkinchi bobidagi to'rtta shohlik Vahiy kitobining o'n yettinchi bobidagi sakkizta shohlik bilan qanday mos kelishi mumkin?

Shunday ekan, davom etar ekanmiz, yodda tuting: Millerchilar o‘z tarixlaridan naridagi bashoratli voqealarni ko‘ra olmas edilar. Ular tushungan va e‘lon qilgan xabar Masihning Ikkinchi Kelishini bashorat tarixining navbatdagi yo‘l belgisi sifatida belgilagan edi. Ammo agar Rimning bashorat tarixining vahiyini belgilovchi ramz ekani haqidagi Millerchi tushuncha hamda Doniyorning ikkinchi bobi ham Millerchilar ta‘limotining asosiy haqiqatlari bo‘lsa, bu Vahiy kitobining o‘n yettinchi bobidagi sakkizta shohlik bilan qanday muvofiqlashadi?

Agar Danielning ikkinchi bobidagi haykal timsoli asosiy ekanligiga ishonchingiz komil bo‘lmasa, 1843 va 1850-yillardagi kashshoflar jadvallarini ko‘rib chiqishingiz kifoya. Ularning har ikkisi ham Danielning ikkinchi bobidagi haykal tasviri aks ettirilgan. Shuningdek, bundan kam ahamiyatli bo‘lmagan jihat shuki, Ellen Uayt har ikkala jadval ham Xudoning yo‘llanmasi va Uning rejasiga ko‘ra tayyorlanganini ta‘kidlaydi.

“Men 1843-yilgi jadval Rabbiiy qo‘li tomonidan yo‘naltirilganini va uni o‘zgartirmaslik kerakligini ko‘rdim; raqamlar U xohlaganidek ekanini; Uning qo‘li ayrim raqamlardagi bir xatoni ustida turib, uni yashirib turganini, shuning uchun Uning qo‘li olib tashlanmaguncha hech kim uni ko‘ra olmaganini ko‘rdim.” Early Writings, 74, 75.

1850-yilgi jadval haqida u shunday degan:

“Men Xudoning Nichols birodar tomonidan jadvalning nashr etilishida bo‘lganini ko‘rdim. Men bu jadval haqida Muqaddas Kitobda bir bashorat borligini ko‘rdim, va agar bu jadval Xudoning xalqi uchun mo‘ljallangan bo‘lsa, agar u bir kishi uchun yetarli bo‘lsa, boshqasi uchun ham shundaydir, va agar bir kishi kattaroq hajmda bo‘yalgan yangi jadvalga muhtoj bo‘lgan bo‘lsa, unda hamma ham unga xuddi shunchalik muhtojdir.” Manuscript Releases, 13-jild, 359.

Dunyoda shunday qadimiy bir maqol bor: “Xatolarning yo‘li ko‘p, ammo haqiqatning yo‘li bitta.” Vahiyning o‘n yettinchi bobidagi zamonaviy Rim yettilikdan bo‘lgan sakkizinchi bosh ekanini odamlar anglab yetishlariga to‘sqinlik qilish uchun qo‘llanilgan bir necha xil xatolar mavjud. Adventizm ilohiyotchilari tomonidan qo‘llanadigan ana shunday xatolardan biri tarix shohliklarini noto‘g‘ri talqin qilishdir. Men bu yerda Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklarni nazarda tutayotganim yo‘q; bular ikki xil atamadir. Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklar ilk bor Doniyorning ikkinchi bobida tilga olinishi asosida belgilangan, biroq Bobildan oldin ham tarix shohliklari bo‘lgan. Ellen White tarix shohliklari kimlar bo‘lganini aniq belgilab beradi, ammo Adventizm ilohiyotchilari ilhomlangan guvohlikni e‘tiborsiz qoldirib, tarix shohliklarining shunday bir ketma-ketligini yaratadilarki, bu Rimning har doim sakkizinchi bo‘lib chiqishi va yettilikdan ekanini anglashni xiralashtiradi. Holbuki, aynan Rim vahiy manzarasini belgilab beradi.

Adventizm va murtad protestantizm ilohiyotchilari tarixning shohliklari Misr, Ossuriya, Bobil, Midiya-Fors, Yunoniston, Rim va hokazo bo‘lganini ta‘kidlaydilar. Opa Uayt bizga tarixning uchinchi bir shohligi borligini ma‘lum qiladi; ular esa uni ataylab chetda qoldiradilar. Ular o‘sha shohlikni chetda qoldiryaptimi, yoki Bashorat Ruhini chetda qoldiryaptimi? Har ikkalasini ham.

“O‘zlariga ajratilgan vaqt va makonni birin-ketin egallagan xalqlarning tarixi, o‘zlari ma‘nosini bilmagan haqiqatga ongsiz ravishda guvohlik berib, bizga so‘zlaydi. Bugungi kunda

har bir xalqqa va har bir shaxsga Xudo O‘zining buyuk rejasida bir o‘rin tayinlagan. Bugun insonlar ham, xalqlar ham xato qilmaydigan Zotning qo‘lidagi shoqul bilan o‘lchanmoqda. Har kim o‘z tanlovi bilan o‘z taqdirini belgilamoqda, va Xudo O‘z maqsadlarini amalga oshirish uchun hammasini boshqarib turibdi.

“Buyuk MEN BOR bo‘lgan Zot O‘z kalomida belgilab qo‘ygan tarix — bashorat zanjirida bo‘g‘in ortidan bo‘g‘inni birlashtirib, o‘tmishdagi abadiylikdan kelajakdagi abadiylikkacha — bizga bugun asrlar oqimining qaysi nuqtasida turganimizni va kelajak zamonda nimalarni kutish mumkinligini ko‘rsatadi. Bashorat sodir bo‘lishini oldindan aytgan barcha narsalar hozirgi vaqtgacha tarix sahifalarida o‘z izini qoldirdi, va biz hali kelajakda ro‘y berishi lozim bo‘lgan hamma narsa ham o‘z tartibi bilan amalga oshishiga amin bo‘lishimiz mumkin.”

“Barcha yer yuzidagi hukmronliklarning yakuniy ag‘darilishi haqiqat kalomida ravshan bashorat qilingan. Isroilning oxirgi shohi ustidan Xudoning hukmi e‘lon qilingan paytda aytilgan bashoratda shunday xabar berilgan: ‘Egamiz Rabbiiy shunday deydi: Salla olib tashlansin, toj yechib olinsin: ... past bo‘lganni yuksaltir, baland bo‘lganni esa pastlat. Men uni ag‘daraman, ag‘daraman, ag‘daraman; va u endi bo‘lmaydi, toki huquqi O‘ziniki bo‘lgan Zot kelmaguncha; va Men uni Unga beraman.’ Hizqiyol 21:26, 27.”

“Isroildan olib tashlangan toj ketma-ket Bobil, Midiya-Fors, Yunoniston va Rim shohliklariga o‘tdi. Xudo shunday deydi: «U, unga haqqi tegishli bo‘lgan Zot kelgunicha, endi bo‘lmaydi; Men uni Unga beraman».”

“O‘sha vaqt yaqinlashib qoldi. Bugun zamonning alomatlari biz buyuk va tantanali voqealar ostonasida turganimizni e‘lon qilmoqda. Dunyoimizdagi hamma narsa larzaga kelgan. Ko‘z o‘ngimizda Najotkorning Uning kelishidan oldin yuz beradigan hodisalar haqidagi bashorati bajo bo‘lmoqda: ‘Urushlar va urush xabarlarini to‘g‘risida eshitasizlar... Xalq xalqqa va shohlik shohlikka qarshi ko‘tariladi; turli joylarda ocharchiliklar, vabolar va zilzilalar bo‘ladi.’ Matto 24:6, 7.”

“Bugungi davr barcha tiriklar uchun nihoyatda katta qiziqish davridir. Hukmdorlar va davlat arboblari, ishonch va hokimiyat lavozimlarini egallagan kishilar, barcha tabaqalarga mansub tafakkurli erkaklar va ayollar e‘tiborlarini atrofimizda yuz berayotgan voqealarga qaratganlar. Ular xalqlar o‘rtasida mavjud bo‘lgan tarang va bezovta munosabatlarni kuzatmoqdalar. Ular har bir dunyoviy unsurga singib borayotgan keskinlikni ko‘rmoqdalar va buyuk hamda hal qiluvchi bir voqea yuz bermoqchi ekanini — dunyo ulkan bir inqiroz yoqasida turganini — anglamoqdalar.

“Farishtalar hozir nizolar shamollarini tutib turibdilar, toki dunyo uning kelayotgan halokati haqida ogohlantirilmaguncha ular esmasin; ammo bir bo‘ron to‘planmoqda, yer uzra yorilib tushishga shay turibdi; va Xudo O‘z farishtalariga shamollarni qo‘yib yuborishni buyurganida, shunday bir nizo manzarasi yuz beradi-ki, uni hech qanday qalam tasvirlab bera olmaydi.

“Muqaddas Kitob, faqat Muqaddas Kitobgina, bu narsalar haqida to‘g‘ri tasavvur beradi. Unda dunyomiz tarixidagi buyuk yakuniy manzaralar, allaqachon o‘z soyalarini oldindan tashlayotgan voqealar ochib berilgan; ularning yaqinlashuvining sadosi yer yuzini larzaga solmoqda va odamlarning yuraklari qo‘rquvdan holdan ketmoqda.” Education, 178–180.

Bu parcha bizning zamonamiz uchun ko‘p nurga ega, ammo men ta’kidlamoqchi bo‘lgan narsa shuki, Opa Uayt Bobildan oldin kelgan tarix shohligi Ossuriya emas, balki Isroil bo‘lganini aniq belgilaydi. Ilohiyotchilar tomonidan qo‘llanadigan tarix shohliklari Isroilni tarix shohligi sifatida chetda qoldiradi, garchi podshoh Sulaymon hukmronligi davrida qudrat va shon-shuhrat qaror topgan bo‘lsa ham, va garchi ilhomning Hizqiyol hamda Ellen Uayt orqali bergan bevosita guvohligi Isroil tojining Bobilga o‘tganini tasdiqlasa ham.

Agar ilhomlangan sharhni tarix shohliklariga tatbiq etsak, Isroil ham o‘sha shohliklar qatorida sanalishi lozimligini ko‘ramiz. Isroil, Ossuriya va Misr tarix shohliklari bo‘lib, Muqaddas Kitob bashoratining birinchi shohligi bo‘lgan Bobilga qadar mavjud bo‘lgan. Shunday ekan, “tarix”ning to‘rtinchi shohligi Bobil, beshinchisi Midiya-Fors, oltinchisi Yunoniston, yettinchisi butparast Rim, sakkizinchi esa papalik Rimi edi; u yettidan edi, chunki u butparast Rimning ikkinchi bosqichini ifodalaydi. Tarix shohliklari hisobida papalik Rimi sakkizinchidir va u yettidandir.

Doniyorning yettinchi bobida Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklar yirtqich hayvonlar orqali ifodalanganini ko‘ramiz. Bobil — Medo-Forsning ayig‘i tomonidan ortidan kelgan sherdir. Uchinchi shohlik qoplon sifatidagi Yunoniston edi, so‘ngra esa “temir tishlari” bo‘lgan “qo‘rqinchli va dahshatli” yirtqich sifatidagi Rim keldi. Dahshatli yirtqich Doniyorning ikkinchi bobidagi haykal bilan muvofiq holda Muqaddas Kitob bashoratidagi to‘rtinchi shohlik bo‘lgan Rimdir.

Millerchilar to‘rtinchi shohlikni Rim deb tushungan edilar; shu bois ular dahshatli hayvonning xususiyatlarini ham shunday tushunib, hayvonga oid barcha bashoratli xususiyatlarni shunchaki to‘rtinchi shohlikka tatbiq etdilar. Ular ushbu parcha ichida butparast Rim bilan papalik Rim o‘rtasidagi farqni ko‘rdilar, biroq Muqaddas Kitob bashoratidagi beshinchi shohlikni ko‘ra olmadilar, chunki ular Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklarning ilk bor tilga olinishi holatini o‘zlari uchun murojaat nuqtasi sifatida to‘g‘ri qo‘llagan edilar. Ammo parcha ichida bu ikki Rim o‘rtasidagi farq mavjud bo‘lib, bu bizga ikki Rim o‘rtasidagi farqni ikki shohlikni ifodalovchi narsa sifatida ko‘rib chiqish imkonini beradi. Biroq bu biz ko‘rib chiqayotgan nuqta emas.

Shunday qilib, u dedi: To‘rtinchi hayvon yer yuzidagi to‘rtinchi shohlik bo‘ladi; u barcha shohliklardan farq qiladi, butun yer yuzini yutib yuboradi, uni oyoq osti qiladi va parchalab tashlaydi. Bu shohlikdan chiqqan o‘nta shox esa ko‘tariladigan o‘nta shohdir; ulardan keyin yana boshqasi ko‘tariladi; u avvalgilaridan farq qiladi va uchta shohni bo‘ysundiradi. U Oliy Zotga qarshi ulug‘ so‘zlar aytadi, Oliy Zotning azizlarini holdan toydiradi, zamonlar va qonunlarni o‘zgartirishni o‘ylaydi; va ular bir zamon, zamonlar va zamonning yarmi davomida uning qo‘liga topshiriladi. Lekin hukm o‘rnatiladi, va uning hukmronligi oxirigacha yo‘q qilinishi va barham topishi uchun undan tortib olinadi. Doniyor 7:23–26.

Doniyorning ikkinchi bobidagi to‘rtinchi shohlik — Rimdir. O‘nta shox butparast Rim shohligini ifodalovchi o‘nta xalqni bildiradi, va papa Rimi 538-yilda dunyo ustidan hukmronlikni qo‘lga kiritishidan oldin, o‘sha shohliklardan uchta olib tashlanishi, ya’ni yulib tashlanishi kerak edi. Shundan so‘ng sakkizinchi oyatdagi, “inson ko‘zlariga o‘xshash ko‘zlari va katta gaplar gapiradigan og‘zi bor” “kichik” “shox” paydo bo‘lar edi. Agar to‘rtinchi shohlikda o‘nta shox bo‘lsa va “kichik shox” o‘sha uch shoxning o‘rnini egallashi uchun ulardan uchta olib tashlansa,

unda uch shox olib tashlanganida yettita shox qoladi, va kichik shox sakkizinchisidir; chunki Rim har doim sakkizinchi bo‘lib chiqadi va yettitadan biridir. Ushbu bobda Rimning ikki bosqichi haqida ko‘p nura bor, biroq biz bu yerda shunchaki shuni ikkinchi guvohlik sifatida ko‘rsatmoqdamizki, bashorat jihatidan ham, tarixiy jihatdan ham Rim sakkizinchi bo‘lib chiqadi va yettitadandir.

Sakkizinchi bobda biz yettinchi bobning kengaytirilgan bayonini topamiz. Bu bob Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklarni yana bir bor aniqlab beradi, biroq birinchi shohlik — Bobilni chetda qoldiradi; chunki Doniyor sakkizinchi bobdagi vahiyni qabul qilgan paytda Bobilning oxiri juda yaqin edi. Bu bobda Midiya-Fors ikki shoxli qo‘chqor bilan ifodalanadi. Yunoniston esa bitta shoxli taka bilan ifodalanadi; o‘sha shox sinadi va singan shoxdan to‘rtta shox paydo bo‘ladi. So‘ng Yunonistondan keyin “kichik shox” keladi va bu yerda ham kichik shox Rimni ifodalaydi. Rim Yunoniston imperiyasining bevosita vorisi bo‘lmagan bo‘lsa-da, ushbu parcha kichik shoxni birinchi shox — Iskandar Zulqarnaynni ifodalovchi shox — singanidan keyin yunon shohligida paydo bo‘lgan to‘rtta shoxdan biridan chiqqandek tasvirlaydi. Rim yunonlarning avlodi emas edi, biroq u dunyoni zabt etishni Yunoniston hududidan boshlagan edi, va shu ma’noda, u o‘sha to‘rtta shoxning biridan chiqqan edi.

Shunday qilib, sakkizinchi bobda yettinchi bobga ikkinchi guvohlikni topamiz. Midiya-Forsda ikkita shox bor edi, Yunonistonda bitta va undan keyin yana to‘rtta shox paydo bo‘ldi. Bu Rimdan oldingi yettita shoxni tashkil etadi, chunki kichik shox Yunonistonning to‘rtta shoxidan biridan chiqdi. Ikki ustiga bir va ustiga to‘rt — yetti; so‘ng Rim, ya’ni kichik shox, sakkizinchisidir va u o‘sha yettitadandir. Shuni ta’kidlash joizki, Rimning yunon shoxlaridan biridan chiqqanini aniqlab beradigan mazkur parcha, Miller va uning hamkorlari o‘z tarixlarida qarshi turishga majbur bo‘lgan eng buyuk bashoriy dalillardan biridir.

O‘sha tarixdagi protestantlar Rimning kichik shoxi Rim bo‘lishi mumkin emas, deb turib oldilar, chunki bashorat kichik shox yunonlarning to‘rtta shoxidan biridan chiqqanini ko‘rsatadi. Shu bois ular kichik shox Buyuk Iskandar vafotidan keyin uning saltanati bo‘linib ketganidan so‘ng tarix davomida hukmronlik qilgan Salavkiy podshohlardan biri bo‘lgan Antiox Epifanni ifodalaydi, deb ta’kidladilar. Bu masala yuzasidan Millerchilar tarixidagi bahs shu qadar katta ediki, 1843 yilgi jadvalda Daniel kichik shoxning yunonlarning to‘rtta shoxidan biridan chiqqanini ko‘rgani va shu sababli u Rimni ifodalay olmasligi haqidagi protestant ta’limotiga qarshi dalil keltirildi, chunki Rim Yunonistondan kelib chiqmagan edi. Bu dalil Daniel kitobida Rim aniqlab berilgan barcha oyatlarga ta’sir ko‘rsatdi. Protestantlarning nuqtai nazariga ko‘ra, Doniyor o‘n birinchi bobning o‘n to‘rtinchi oyatidagi “xalqingning bosqinchilari” ham Antiox Epifan bo‘lishi kerak edi. Shuning uchun Millerchilar, Opa Uayt “Rabbiyning qo‘li bilan boshqarilgan va o‘zgartirilmasligi kerak” deb ta’riflagan jadvalga, Antiox Epifan nega o‘sha to‘rtinchi shohlik bo‘la olmaganini ko‘rsatuvchi ishorani kiritdilar. Bashoratli tarixning vahiysini Rim o‘rnatadimi yoki Masih tug‘ilishidan yuz yildan ortiq avval bo‘lgan bir Salavkiy podsho Masihning xochga mixlanishida Unga qarshi turgan qudratni ifodalaganmi?

Ko‘tarilishi mumkin bo‘lgan savol shuki: agar Rim Yunonistonning bevosita avlodi bo‘lmagan bo‘lsa, nega Doniyorga Rim Yunon shoxlaridan biridan chiqib kelayotgandek ko‘rsatildi? Javob

shuki, Rimning qudratga ko'tarilishi avval Yunon hududi bo'lgan o'sha mintaqada boshlangan edi; ammo nega bashorat bu qadar chalkashlikka yo'l qo'yadigan tarzda tasvirlangan?

Rim qayerda ko'tarila boshlaganini qayd etish muhimligidan tashqari, kamida bitta javob shuki, Rimning doimo sakkizinchi bo'lib chiqishi va yettitadan biri bo'lishi haqidagi jumboq, jumboqning Rim yettitadan biri ekanligi haqidagi mazmunini saqlab qolish uchun, Rimning Yunoniston hududi bilan bog'lanishi orqali yechiladi. Bu jumboq shunchalik muhimki, garchi Millerchilar tarixdagi o'z nuqtayi nazarlaridan turib bu tushunchani hech qachon anglay olmagan bo'lsalar-da. 1843-yilgi jadvaldagina emas, balki 1850-yilgi jadvaldagi barcha havolalar ham, Antiox Epifanes Masihga qarshi turgan qudrat emasligini ta'kidlaydigan bitta havoladan tashqari, Xudoning payg'ambarlik Kalomida bevosita ko'rib chiqiladigan mavzularning tasvirlari ekanligi, jadvalga kiritilgan ushbu qo'shimchani nihoyatda muhim qiladi. Adventizm o'z poydevorlarini tark etganida, bugun o'zini Doniyor o'n birinchi bobining o'n to'rtinchi oyatidagi qudrat Rim emas, balki Antiox Epifanesdir, deb ta'lim berayotgan holda topishi naqadar achinarlidir! Endi ular Millerchilar shu qadar qat'iy qarshi chiqqan ta'limotni o'rgatmoqdalar; shu qadar-ki, Millerchilar o'sha bahsni 1843-yilgi jadvalda aks ettirgan edilar!

Tarix shohliklari Rimning sakkizinchi bo'lib chiqishini va yettilardan ekanini ko'rsatadi. Yettinchi bobdagi, "Taoloyi A'loga qarshi buyuk so'zlar" so'zlaydigan "kichik shox" sakkizinchi bo'lib chiqadi va yettilardan. Sakkizinchi bobdagi shoxlar Rimning sakkizinchi bo'lib chiqishini va yettilardan ekanini ko'rsatadi.

Keyingi maqolada biz Vahiy kitobining o'n yettinchi bobida tasvirlanganidek, zamonaviy Rimning sakkizinchi bo'lib chiqishi va yettidan ekanini ko'rib chiqamiz. So'ngra Doniyor ikkinchi bobga qaytamiz va Muqaddas Kitob bashoratidagi shohliklar haqida birinchi bor eslatiladigan Doniyor ikkinchi bobdagi to'rt shohlik nima uchun Vahiy kitobining o'n yettinchi bobidagi sakkiz shohlik bilan muvofiq ekanini aniqlaymiz.